

DE MORBO MACULOSO HAE-
MORRHAGICO WERLHOFFII.

.....
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

QUAM

CONSENSU ATQUE AUCTORITATE AMPLISSIMI
MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREÀ LITERARUM
DORPATENSI,

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME OBTINENDO

LOCO CONSUETO PALAM DEFENDET

AUCTOR

THEOD. CONRAD. HARTMANN,
CURONUS.

.....
DORPATI LIVONORUM,

TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXVI.

Imprimatur,
ea tamen conditione, ut, simulac typis excusa fuerit
haec dissertatio, septem exemplaria collegio, cui censu-
ra librorum mandata est, tradantur.

Dorpati Livonior. d. ii. Mens. Decbr. MDCCLXXVI.

Dr. M. E. Styx,
h. r. Decanus, Professor emeritus.

D 16686-

Avunculo suo carissimo

Viro summe reverendo atque doctissimo

Conrado Schulz

Verbi divini ministro

hoc lucubrationis juvenilis tenue specimen in-
signium plurimorumque beneficiorum
memoria permotus

pia grataque mente offert

Auctor.

Utrum hunc libellum libentius scriptum, an Tibi oblatum videam, dubius equidem haereo. Nihil enim in hominum vita gravius, nihil jucundius, quam erga eos, a quibus summa in nos beneficia collata sint, animum profiteri pietatis amorisque sensu plenum. Quem etiam Tibi, Vir praestantissime! qualicunque modo comprobandi desiderio jam diu tenebar; nam cum mihi pater praemature fato esset ereptus, Tu filii loco me habuisti parentisque vice functus es consilio, cura, gratia, amore vere paterno, cujus nullo non tempore insignia mihi exhibuisti documenta.

Introductio.

Accipias igitur, quaeso, munusculum, e tenui illud quidem ingenii supellectile depromptum, animo vero integerrimo, reverentiae ac pietatis affectu abundanti, Tibi dicatum, atque in posterum quoque plane Tuum me fore, hic adfirmare mihi permittas.

.....

Celsus et antiquissimi scriptores morbum maculosum haemorrhagicum Werlhofii non cognosse videntur, quamvis id nonnulli credant, atque opinionem suam confirmare studeant loco sequente apud Celsum, a scriptoribus Graecis vetustissimis desumpto: „Quibus magni lienes sunt, his gingivae malae sunt, os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit; quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera et ex his nigrae cicatrices fiant.“ Conf. Hippocrat. de intern. affect. §. 34. et Paulum Aeginetam III. 49. Hic locus autem non ad morbum maculosum haemorrhagicum Werlhofii, sed ad scorbutum potius pertinere mihi videtur. A Celeberrimo Werlhofio 1) ille morbus primum diligenter descriptus ac morbus maculosus haemorrhagicus nominatus, hinc etiam nomen proprium morbi maculosi haemorrha-

---

1) Werlhofii opera medica, Vol. II. p. 620 et Vol. III. p. 748.

gici Werlhofii accepit. Quamquam hic morbus remotiori jam aevo, a Willis, Lister 2) et aliis scriptoribus observatus, sub nomine scorbuti comprehendebatur, a Graaf 3) petechiarum afebrilium titulo insigniebatur, a Riverio 4) denique accuratissime, qua ratione a febre petechiali distinguendus esset, exponebatur: tamen ne unus quidem scriptor fuit ante aetatem Werlhofii, qui nomen proprium ac peculiare eidem imponeret, et symptomata diagnostica tali modo constitueret atque ille, cujus ad nostra usque tempora nomen in fronte gerit. Post Werlhofium multi scriptores huic morbo alia nomina, nonnunquam alienissima, indere studuerunt. Sic Schwediaur 5) illum peliosin, Harles 6) petechias chronicas, Sauvages stomacacen universalem, Wagner 7) petechianosin, Adair 8), Berger, Zetterstroem et Batemann 9) haemorrhoeam petechialem appellaverunt, atque Willan 10) denique nomen purpurae haemorrhagicae effinxit.

Si nomen quaerendum sit, quod brevissime

symptomata praecipua et eminentissima, uti etiam naturam mali indicet et declaret, morbus, quem describimus, haemorrhoea petechialis nuncupari posset; denominatio autem usitata, a Werlhofio deducta, maxime idonea et aptissima mihi videtur, quia clarissimi hujus viri memoriam recolit; quare hoc nomen in dissertatione mea plerumque retinui. Cur autem nomina cetera, ab auctoribus proposita, minus apta videantur, ex iis patebit, quae de symptomatibus et de natura hujus morbi serius disseram.

.....

- 2) Lister exercitat. med. de scorbuto.
- 3) Graaf, Dissert. inaug. de petech. sine febre. Götting. 1775.
- 4) Riverius, prax. med. XVIII. 1.
- 5) Schwediaur, nov. med. rat. syst. Vol. II. p. 173.
- 6) Hufeland, Journal etc. T. X St. 1.
- 7) Hufeland, Journal etc. T. XVIII. St. 1.
- 8) Adair, Dissert. inaug. de haemorrh. petech. Edinb. 1789.
- 9) Batemann, Darstellung der Hautkrankheiten nach Willans System. p. 177.
- 10) R. Willan, über die Hautkrankheiten, übers. von Friese. T. I. p. 346.

D i a g n o s i s.

Tria symptomata, sic dicta essentialia, nec non absentia symptomatum, quae in morbis similibus observantur, diagnosin nostri morbi ejusdemque ab aliis morbis discrepantiam accuratissime constituunt. Quae symptomata sunt sequentia:

I. Plerumque, non semper tamen, prodromi antecedunt morbo ipsi erumpenti; nonnunquam per nonnullos, vel per quatuordecim dies, interdum etiam per plures hebdomades ante morbum emergentem, aegrotus sentit lassitudinem, virium corporis et mentis defectionem, musculorum imbecillitatem, dolores extremitatum obtusos, atque ciborum adpetitus plerumquæ deest. Quandoque lenis horror, nausea, vomitus biliosus et diarrhoea animadvertuntur. Saepe etiam profluvia sanguinis e pluribus corporis organis praecedunt. Cel. Colemann (11) refert, puellae septemdecim annorum, diu ante morbi ortum, ad

11) Auserlesene Abhandlungen. T. III. p. 68.

contactum lenissimum gingivae ex ore sanguinem effluxisse. Saepius autem omnes prodromi deficiunt, et morbus subito occupat homines antea sanos.

II. Maculae rubrae, serius coeruleae et nigrae, rotundae, arcte circumscriptae, magnitudinem lentis vel pisi adaequantes, in tota corporis superficie, morbo incipiente, formantur ac petechiis similes sunt, quae multis in febrium generibus apparent. Maculae distincte separatae sunt et tali multitudine erumpunt, ut cuti speciem quasi marmoratam impertiant. Gradu vehementiori morbi obtinente, maculae interdum quoque confluant, et vibices longas, lividas, coeruleas formant. Nonnunquam maculae coeruleae, cum colore viridi variantes, magnitudine volae manus, similes sugillationibus, ex contusione allatis, existunt, quae tamen sedem suam in extremitatibus plerumque habere videntur, quamvis Havinga 12) et Marquet 13) in palpebris, Consbruch 14) in regione epigastrica, Wagner 15) in sclerotica adeo oculi easdem a se observatas esse dicant. In omnibus corporis partibus, quin etiam in internis, quae membranis mucosis obteguntur, maculae animadversae sunt, ut in ore, in lingua, in gingivis palatoque molli. Epidermis macularum, in his partibus saepius elevata, pustulas format, quae rumpuntur et sanguinem, iis conten-

12) Havinga Dissert. de morb. macul. haem. Werlhofii Gröning, 1799.

13) Rust Magazin für die gesammte Heilkunde B, 8. p. 33.

14) Hufeland Journal etc. T. VII. St. 2.

15) Hufeland Journal etc. T. XVIII. St. 1.

tum, effundunt. In externis autem corporis partibus maculae, pustulas formantes, rarissime observatae sunt. Reil 16), Acrel 17) et Marquett 18) hoc symptoma se vidisse, commemorant. Maculae si digito premuntur, paene omnino evanescent, sed mox tamen redeunt. Nullum inflammationis vestigium in cute percipitur, rubor, dolor atque auctus cutis calor desunt, nihilominus tamen aegroti pruritum vehementem sentire solent. Maculae fricatae, ut nonnulli scriptores affirmant 19 et 20), sanguinem nigrum, postea crustam formantem, ejiciunt. Eruptio macularum ordinem definitum et fixum sequi non videtur. Primo maculae in corporis partibus, quae vestibus obteguntur, erumpere solent, et rarissime quidem faciem, nunquam autem partes pilis obsitas occupant, ut nonnulli scriptores falso crediderunt 21). Alii scriptores maculas in inferioribus corporis partibus primo erumpere solere, observaverunt. Friese 22) primas maculas in malleolis pedum, Harles 23) in planta pedis, Marquett 24) in lingua atque in cavo oris videbant. Eruptio macularum autem non semper est accuratissime

- 16) Reil. Memor. clin. Vol. I. fasc. 1.
- 17) Acrel Dissert. de haemorrhoea. Upsal. 1797.
- 18) Rust Magazin etc. B. 8. p. 30.
- 19) Lentin Beiträge zur ausübenden Arzneiwissenschaft. T. IV. p. 224.
- 20) Tomann Annalen der Würzb. klinischen Anstalt 1801.
- 21) Hufeland Journal. T. XVIII. St. 1.
- 22) Friese Anmerkungen zur system. Bearbeitung der Hautkrankheiten von R. Willan. p. 347.
- 23) Hufeland Journal etc. T. X. St. 1.
- 24) Rust Magazin etc. B. 8. p. 30.

constituenda; namque ut hi autores easdem in locis supra memoratis animadverterunt, sic alii etiam primo in facie, in pectore et brachiis 25), alii, ut ego ipse, subito una nocte in toto corpore dispersas deprehenderunt, saepeque tanta copia, ut ne duae quidem lineae totius superficiei corporis vacuae conspicerentur 26).

Maculae incerto vel loco, vel tempore, erumpunt et sine desquamatione, nec crustas relinquentes, evanescent, primo rubrae, serius flavae fiunt et colorem cutis album sensim recipiunt.

III. Semper morbo progrediente, saepe etiam simul cum eruptione macularum, haemorrhagiae et diversis organis oriri solent. Immo in casibus raris, ut jam supra commemoravi, haemorrhagiae etiam eruptionem macularum ipsam praecedunt. Haemorrhagiae in ore, praecipue in lingua 27 et 28), gingivis palatoque molli, atque etiam in naribus 29 et 30) provenire solent. Cel. Professor Struve 31) etiam casum commemorat, ubi vir quinquaginta annos natus, et spiritui cereali et Veneri nimis deditus, in morbum nostrum incidit; simul vehemens ex naribus haemorrhagia apparuit, quae saepe etsi sedata, tamen

- 25) Lentin Beiträge zur ausübenden Arzneiwissenschaft. T. IV. p. 224.
- 26) Schaefer Versuch einer med. Ortsbeschreibung der Stadt Regensburg p. 146.
- 27) Garnet Memor. of the med. Soc. of Lond. Vol. IV.
- 28) Hufeland Journal etc. T. VII. St. 2.
- 29) Ferris in med. factis and observ. Vol. I.
- 30) Schaefer l. c.
- 31) Rust. l. c. B. 8 p. 35.

haud raro, si aegrotus ad iram incitaretur, prurire solebat. Hic morbus per duos annos continuavit, donec aegrotus, paulo post sanatus, accedente apoplexia sanguinea, cum sanguis probabiliter in cranium profunderetur, vita decessit. Rarius conspiciuntur haemorrhagiae ani, haematuriae 32 et 33), metrorrhagiae, pneumonorrhagiae 34); rarissime vero haematemesis et haemorrhagia oculorum observatur. Haematemesis ortum suum non ex haemorrhagia vera ventriculi, sed e sanguine devorato plerumque trahere videtur. Batemann adeo animadvertit stillicidium sanguinis ex aure; Cel. Wichmann 35) affirmat quidem, haematurias atque haemorrhagias ani in hoc morbo deesse, multi tamen scriptores 36 et 37) easdem se observasse contendunt. Haemorrhagiae saepius non sunt vehementissimae, et tunc molestis aegrotos non afficiunt; interdum autem vehementissimae, copiosissimae et continuae animadvertuntur et periculum vitae adducunt. Memorabiles quoque haemorrhagiae, vitae periculum adducentes, quae saepe e minima cutis laesione oriuntur, quod intelligi potest ex morbi historia No. II., a nobis conscripta. Equidem has quoque vehementes haemorrhagias, quae e cutis laesionibus ori-

untur, et, tamdiu perseverantes, difficulter sedari possunt, symptomata diagnosticum morbi nostri putaverim, quo ipse a scorbuto discernitur. In scorbuto enim haemorrhagiae, e cutis laesione orientes, nunquam tam diu perseverant, et multo facilius sisti possunt, quam in haemorrhoea petechiali. Tum quoque hic animadverti potest, in scorbuto e minimis cutis laesionibus ulcera chronica oriri, quod in nostro autem morbo nunquam observatum est. Pulsus tardior, rarior et imbecillior esse solet, quam in statu sano. Aegrotus magnam lassitudinem et debilitatem sentit, sensu oppressionis in praecordiis afficitur, nonnunquam dyspnoea adest; omnes excretiones desunt, et postremo formantur anasarca, tabes et aliae cachexiae. Cel. Wichmann 38) in quodam viro adeo quotidie duas libras sanguinis ex ore effusas animadvertit.

Tempus, quo haemorrhagiae provenire solent, incertum est; et noctu et interdiu profluvia sanguinea exoriuntur, attamen saepius noctu. Ferris 39) observavit, haemorrhagias solummodo noctu adfuisse. Hic auctor casum commemorat, ubi septem annorum infans sanus semper fuerit, usque ad id tempus, quo mane expergefactus, petechiis quasi consitus fuit; quantum numerus per tres dies sensim sensimque augebatur. Quarto die mater animadvertit, infantem dormientem ex ore naribusque sanguinem atro-purpureum emittere. Similiter somno expergefactus erat infans, sanguinis effusio intermittebat; nocte sequente

32) Hufeland Journal T. XVIII. St. 1.

33) Rust. l. c. B. 8. p. 35.

34) Petr. Borellii Hist. et obs. med. et physicae. Cent. II. 35.

35) Wichmann Ideen zur Diagnostik. T. I. p. 91.

36) Havinga l. c.

37) Hufeland Journal etc. T. XVIII. St. 1. und T. XXII. St. 2.

38) Wichmann l. c. T. I. p. 95.

39) Richter Chirurg. Biblioth. T. XII.

sanguinis effusio eodem modo apparuit, aequae ac quarta; quo facto tandem, remediis adhibitis, convaluit.

Substantia sanguinis evacuati etiam valde diversa est, sanguis solet esse ruber, vel flavus, dissolutus et difficile coagulatur; interdum quoque ater et crassus est pessimeque olet, saepe autem nec saporem nec odorem habet.

Haemorrhagiae saepe sunt remittentes, interdum intermittentes et ob causas tenuissimas facie redeunt.

IV. Symptomata morborum similium desunt, nempe:

1) Febris deest inde ab initio morbi, per totum decursum usque ad stadium colliquativum, in quo etiam febris putrida cum nostro morbo coniungi potest 40). Pulsus e contrario tardior et rarior animadvertitur, quam in statu sano. Saepissime pulsus quoque parvus et debilis est atque magna debilitas systematis irritabilis semper praevalet.

2) Desquamatio epidermidis et formatio crustarum desunt.

3) Status colliquativus et cachecticus incipiente morbo nunquam adest, et foetor ex ore non emittitur.

Quae omnia nobis etiam indicant, quibus signis morbus noster ab aliis morbis similibus differat. Nonnulla vero eorum, quae protulimus, diagnosticorum symptomatum abesse posse et morbum nihilominus pro haemorrhoea petechiali completa habendum esse, nullo modo negari potest. Modo enim, quod saepius accidit,

40) Rust. l. c. B. 3. p. 59.

morbo nostro nulli prodromi praecurrunt; modo omnes omnino haemorrhagiae desunt, ita ut maculae tantum morbum designent, qualem in quarta, quam communicavimus, historia, nec non apud plures Anglicos autores 41) et Dr. Harder 42) invenies. Rarissime autem accidit ut, maculis deficientibus, morbus ex haemorrhagiis cognosci possit.

Morbi quidam cum nostro morbo, adtentione animi non accuratissime adhibita, facile permutari possunt, videlicet petechiae, scarlatina putrida ac purpura scorbutica.

I. Petechiae a morbo maculoso haemorrhagico Werlhofii sic distinguuntur: petechiae sunt morbus acutus febrilis, noster morbus autem est chronicus sine febre. Quamquam Acrel 43) febrem modo maiorem, modo minorem etiam cum morbo nostro conjunctam esse putat, e qua autem maculas et haemorrhagias non pendere dicit, ego tamen credo, febrem non esse symptoma essentiale, sed tantummodo fortuitum per totum morbi decursum usque ad stadium colliquativum; in quo, ut jam supra diximus, febris putrida nostro cum morbo coniungi potest, atque igitur absentiam febris symptoma essentiale diagnosticum inter petechias et morbum, de quo loquimur, censi posse. Quod autem ad petechias chronicas attinet,

41) Plümbe über die Hautkrankheiten, aus dem Englischen übers. Weimar 1825 p. 86.

42) Peterburger Abhandlungen aus dem Gebiete der Heilkunde Saml. 3. 1825 p. 148 bis 156.

43) Acrel l. c.

quas Cel. Graaf 44), Gesner 45), Ferris 46) et Strack major 47) in scriptis suis commemoraverunt, ipse ego omnino assentior opinioni Cel. Harles 48), qui petechias chronicas supra dictas, ratione formae et naturae, unum et eundem morbum cum haemorrhoea petechiali esse credit; atamen idoneum mihi non videtur, nostrum morbum nomine petechiarum chronicarum insignire, quia nomen morbi maculosi haemorrhagici Werlhofii symptomata hujus morbi essentialia accuratissime designat.

Acrel 49) alia adhuc symptomata diagnostica commemorat. Contendit enim in nostro morbo epidermidem vesiculis, sanguine repletis, turgere, quod autem non nisi rarissime fit, atque has maculas in facie naribusque erumpere, qui loci petechiis obduci non solent. Denique etiam affirmat, maculas in nostro morbo rarissime ante diem septimum aut nonum, petechias autem plerumque post nonnullos dies evanescere.

Cel. Wichmann 50) diagnosis in primis ex eo patere credit, quod maculae primum subito et plerumque sine symptomatibus malis antecedentibus erumpant, deinde quod petechiae morbo maculoso haemorrhagico Werlhofii sint perniciosiores, qui etiam eo discerni a petechiis possit,

quod nec contagiosus nec epidemicus morbus est. Posterius dictum sic utique se habet, neuliquam vero prius; namque jam supra demonstravi, maculas rarissime tantum subito una nocte apparere ac plerumque prodromos quosdam nostro morbo antecedere.

II. A scarlatina putrida hic morbus eo differt, quod in scarlatina putrida maculae post quintum vel septimum diem emergentis exanthematis cum desquamatione epidermidis evanescunt, angina atque febris semper adest, et odor proprius animadvertitur, odorem ex cellis, in quibus caseus vetus et haleces servantur, aut eum, quem ferae emittunt, referens 51). Omnia haec symptomata scarlatinae desunt haemorrhoeae petechiali.

III. Difficillima est distinctio nostri morbi a purpura scorbutica, quia noster morbus cum dyscrasia scorbutica interdum conjunctus esse solet 52). Symptomata autem, purpurae scorbuticae propria, morbo, quem describimus, desunt, videlicet maculae, magnitudinem lentis vel volae manus aequantes, irregulares, non arcte circumscriptae, quae saepe coloris sunt magis viridis et subflavi aut coerulei et nigri, quam in nostro morbo. Maculae scorbuticae solummodo pedes occupant, non autem faciem, brachia ceteraque corporis partes, ut in nostro morbo; maculae sensim se extendunt et postremo omnino nigrae

44) Graaf, l. c.

45) Beobachtungen aus der Arzneigelartbeit. B. 3. p. 208.

46) Med. facts and observ. Vol. I. p. 7.

47) Obs. med. de. morb. cum. petech. 1786.

48) Hufeland Journal. T. X. St. 1.

49) Acrel, l. c.

50) Wichmann l. c. p. 97.

51) Hufeland und Himly Journal der prakt. Heilkunde St. 3. Maerz 1812. p. 69.

52) Hufeland System der prakt. Heilkunde Bd. 2. p. 221.

fiunt. Epidermis desquamatur atque extremitates sunt torpidae. Digitus maculas premens, scrobiculos facit, ut in carne putrida. Simul adsunt haemorrhagiae, tamen non continuae neque universales, attamen quando adsunt, diu durantes et plerumque e gingivis. Adsunt etiam stomacace et ulcera maligna cum effluvio valde foetido 53). In scorbuto aegri de insigni totius corporis lassitudine et crurum pedumque gravitate, cum movendi impotentia conjuncta, saepe queruntur; color faciei successive magis magisque depravatur, evadit pallidus, dentes vacillant, ut fere eximiqueant, gingivae fiunt laxae et tumidae, et leviter contrectatae, sanguinem impurum, cum materia foetida ichorosa mixtum, fundunt, immo caro luxurians ibi persaepe excrescit et foetor oris quotidiana incrementa capit, ventriculus dolorem gravi persaepe torquetur, adpetitus plerumque deest, et alvus nunc valde laxa, nunc valde adstricta est. Valdopere etiam scorbuto completo laborantes, praeter angustias pectoris, vexare consuescunt dolores vehementissimi nunc dextri, nunc sinistri lateris, modo versus dorsum, modo versus sternum extensi, et per intervalla desinentes ac revertentes, nec minus singulares anxietates praecordiales et gulae constrictiones percipiuntur, quae respirationem valde impediunt. Dolores, varias partes torquentes, arthriticos aut rheumaticos aemulantur, adeoque etiam huic vel illi parti modo fixius altiusque, quod tamen rarius contingit, inhaeret, modo, et quidem frequentius,

---

53) Schmalz Versuch einer med. diag. Tabelle. p. 235.

ex parte alia in aliam transeunt, et nunc obtusi, tensivi, gravativi, vermiculares, nunc vero pungentes, lancinantes, osteocopi et acutissimi sunt. Frequentius crura, genua, dorsum, coxendicem et lumbos invadunt, et subinde etiam circatalos et plantas pedum, itemque digitorum extrema vagantur 54.)

Omnia haec symptomata desunt nostro morbo, quare etiam hic cum purpura scorbutica permixtari vix posset.

Quod adtinet ad naturam morbi maculosi haemorrhagici Werlhofii, difficile est opinionem subtilius definitam firmamque pronunciare, quoniam permulti celeberrimique scriptores sententias diversissimas de eo proposuerunt. Ego etiam, ut Cel. Haase 55) credit, hunc morbum haemorrhagiis adnumerandum esse putem, quia patet, extravasatum sanguineum in tela cellulosa organi cutanei, ex abnormitate dinamica vasorum ibidem obviorum ortum, causam macularum supra dictarum esse. Namque si epidermis harum macularum removetur, sub iis extravasatum sanguineum invenitur, et tunc in his locis, ab epidermide nudatis, haemorrhagiae facile existunt.

Multi scriptores, ut Willan 56), Wichmann

---

54) Marbach. Dissert. de dyscrasia humor. scorbutic. purpurat. Francofurt.

55) Haase Erkennt. und Cur der chron. Krankheiten Vol. I. p. 537.

56) R. Willan l. c. Vol. IV. p. 346.

57), Batemann 58) et Raimann 59) morbum maculosum haemorrhagicum Werlhofii exanthematibus adnumerant. Contra hanc opinionem sequentia autem pugnant: in hoc morbo nullum adest vestigium inflammationis cutaneae, quod tamen symptoma omnium exanthematum maxime necessarium est. Denique simul cum nostro morbo haemorrhagiae semper animadvertuntur, non autem in exanthematibus; aut sicubi adsunt, tamen symptomata eorum modo fortuita constitunt. Alii auctores, ut, exempli gratia, Sauvages 60) et Lister 61) haemorrhoeam petechialem scorbuto adaequandam putant. Cel. Consbruch 62) etiam hanc opinionem defendit atque declarat, hunc morbum peculiarem quandam esse scorbuti formam, cum ex iisdem causis gignatur et eandem curam postulet. Quamvis ipse etiam credam, nostrum morbum cum cachexia scorbutica in ultimo morbi stadio plerumque conjunctum esse solere, tamen, ut supra commemoravi, inter nostrum morbum et scorbutum perfectum seu purpuram scorbuticam discrimen statuo. Cel. Wichmann 63) negat, morbum maculosum haemorrhagicum Werlhofii scorbuto adaequari posse.

Purpura haemorrhagica morbus est sporadicus,

57) Wichmann l. c. Vol. I. p. 97.

58) Batemann l. c. p. 177.

59) Raimann Handb. der spec. med. Pathologie Vol. II. p. 93.

60) Sauvages Cl. IX. gn. 3.

61) Lister l. c. p. 96.

62) Consbruch Klinisches Taschenbuch Vol. II. p. 241.

63) Wichmann l. c.

cus, simplex, vel complicatus aliis cum morbis. Cel. Werlhof 64) cum febre intermittente, Schaefer 65) et Cel. Wichmann cum variolis, Cel. Harles cum hydropse ascitide nostrum morbum consociatum se observasse contendunt. Neuhaeuser 66) cum parotidis tumore junctum videbat, qui tumor una cum petechiis quater, quatuordecim diebus interjectis, adfuit et evanuit. Ab Havinga 67) tumor glandularum submaxillarium simul cum nostro morbo animadversus est. Cel. Professor Struve mecum communicavit, cum ictero et depravata functione hepatis nostrum morbum saepissime complicatum se vidisse; cujus rei confirmationem in nostra quarta et in illa morbi historia invenimus, quae a viro laudato in diariis Cel. Rustii 68) narrata est, ubi vir quinquaginta annorum, qui ebriositati nimis indolgebat, morbo nostro, cum ictero complicato, affectus erat. Simul orta est valde vehemens et sedatu difficillima haemorrhagia ex macula quadam petechiali in regione umbilicali. Qua quidem haemorrhagia, quamvis sedata, paulo post sanguinis profusio per intestina procedebat, quae mox aegrotum mortem adduxit. Idem vir observavit morbum nostrum complicatum cum phthisi exulcerata, postquam aeger per aliquot temporis spatium Mercurio dulci, ex consilio medici ejusdem, usus esset.

64) Werlhof l. c.

65) Schaefer l. c.

66) Med. Nationalzeitung für Deutschland, Nr. 8. Fr. 1799 p. 120.

67) Havinga l. c.

68) Rust l. c. Bd. 8. p. 56.

Morbi Historiae.

I.

A. K., quatuordecim annorum adolescens, Dorpatensis, per aetatem puerilem usque ad octavum annum bona gaudebat valitudine, subito vero, cum aliquando iter faceret, in morbum maculosum haemorrhagicum Werlhofii incidit. Erupere enim repente tempore nocturno permultae maculae rubrae, arcte circumscriptae, similes punctationibus pulicem, in tota corporis superficie vultuque. Quae maculae sensim sensimque numero crescebant, quanquam ille ceteroquin bene se habere videbatur. Parentes huius adolescentis a nonnullis agricolis, quibus plebs medicinae peritiam attribuebat, consilium operumque petivere, obsecrantes, ut filium malo, quo erat affectus, liberarent. Quo facto, agricolarum pseudo-medicorum consilio, VI cucurbitae puero in cervice applicatae sunt; qui loci extumescens, nigrescere et magno dolore affici coeperunt. Inde cum Dorpatum revertisset, medici cuiusdam, qui hic habitabat, auxilium imploravit et

huius ope curaque factum est, ut suggillationes evanescerent, maculae autem pallescerent. Postea autem, tempore aliquo praeterlapso, vehementia sanguinis profluvia ex ore naribusque accessere, et illa sanguinis jactura aegrotus, qui ceterum de nihilo querebatur hilarisque erat, ita debilitatus est, ut viribus valde destitueretur et, hac ipsa in haemorrhagia, maculae magis magisque et palluere et evanescere. Minima quaque laesione praegressa, vehementissima et coercitu difficillima sanguinis profluvia exoriri solebant, saepe etiam suggillationes sub cute. Sic morbus hicce multos per annos durabat, donec casu quodam accidit, ut aegrotus sibi manum cultro leviter solummodo laederet, quo factum est, ut haemorrhagia tanta et tam vehemens oriretur, ut miser ille, viribus prorsus fractis debilitatisque, animi deliquium pateretur. Quo facto, ad nosodochium academicum Dorpatense vectus, ex animi deliquio in vitam revocatus, profluvium sanguinis autem compressione arteriae brachialis inhibuit. Sanguis fuit aquosus et tenuis ac vulneris cicatrix non per primam intentionem obductum est. Tunc remedia adstringentia adhibita sunt, quae quidem lenimen afferentia, haemorrhagiam sedabant, at morbum non prorsus removebant. Paterens primum Elixir. acid. Haller. magnis accepit dosibus, postea autem decoctum Rad. Tormentil., cum Elix. acid. Haller. conjunctum. Denique vero pro Elix. acid. Haller. satis magna Aluminis crudae quantitas decocto Rad. Tormentillae addita est. Haec omnia remedia, quamquam per plures menses adhibebantur, tamen morbum non plane sustulere, et aegrotus, cum ceteroquin valeret,

curationem amplius subire noluit. Abiit enim non prorsus sanatus, et nunc quoque, etsi minori gradu, morbo nostro laborare dicitur, morbo inquam, quo jam ex octo annis affectus est. Postquam autem ex instituto clinico Dorpatensi decessit, a Cel. Professore Struve Cremorem Tartar. et decoctum Cortic. Peruviani, vicibus alternis assumendum, serius accepit, balneaque frigida in flumine eidem ordinata sunt, quae remedia magnum auxilium attulerunt.

II.

Historiam aegroti sequentem, nostro morbo laborantis, a medico quodam, mihi amicissimo, e vicinitate Dorpatensi accepi, cujus verba hic sequuntur:

C. J., adolescens duodeviginti annos natus, constitutione valde debili, adspectu pallido et cachectico, (qui nondum ad perfectam pubertatem pervenisse videbatur, quum in eodem nihil barbae animadverti posset atque vultus ejus et structura corporis, ratione tenuitatis subtilitatisque, magis puellam quam virum proderent), jam ex septimo aetatis anno, haemorrhoea petechiali laboraverat. Unoquoque mense hic adolescens nostro morbo semel affectus est, qui per nonnullos dies perduravit et tunc evanuit. Tempore fixo et consueta ratione, incipiente interlunio, maculae parvae, arcte circumscriptae, rubrae vel coeruleae, quoad formam et magnitudinem iis similes, quas pulices, aculeum insistentes, efficiunt, in tota corporis superficie eruperunt, tali modo, ut ne ipsa facies quidem ab iisdem non obsita esset. Maculae, postquam per nonnullos dies floruerant, haemorrhagia narium tanta cum vehemen-

tia exorta est, ut sanguis adeo, fluminis instar, efflueret et vires aegroti citissime frangerentur. Tali modo morbus quarta quaque hebdomade rediens, usque ad duodevicesimum aetatis annum in hoc adolescente perdurabat, quo tempore aegrotus denique, quum epistaxis per vices majorem cum vehementia appareret, meum auxilium imploravit. Aegrotum in statu magnopere debilitato et cachectico reperi, ita, ut lectum proprio Marte relinquere non posset. Epistaxis sedata injectionibus aquae frigidae in nares, atque ad usum internum decoctum Cort. Peruv., cui satis magna Elix. acid. Haller. quantitas admixta, ordinatum est. Haec medicamenta effectum optatum sane habuerunt, maculae evanuerunt, haemorrhagia sedata est et, quum aegrotus in usu hujus medicamenti pergeret, morbus etiam per nonnullos menses non rediit. Aegrotus putavit nunc plane sanatum se esse, atamen dolendum est, hanc eum spem fefellisse. Vix enim usum hujus medicamenti intermiserat, nec a rebus noxiis, jam prius sanitati ejus detrimentum inferentibus, satis sibi caverat, (pedibus enim nudatis in palustribus agris laborabat, in stramento putrido et humido dormiebat atque alimentis crudis, concoctu difficilibus, utebatur,) cum jam maculae denuo erumperent, quae postquam per aliquot dies permanserant, haemorrhagia praeceps narium exorta est, ita quidem, ut sanguis quantitate maxima, fluminis instar, profunderetur. Quum autem aegrotus, ob nimiam domicilii mei distantiam, nec me de malo redeunte certiorum facere, nec a me auxilium accipere posset, haemorrhagia sedata non est, quae itaque confectus viribusque aegroti citissime fractis, adolescens miserrimus morti succubuit.

III.

Historia aegroti, nostro morbo laborantis, quae sequitur, ab auctore ipso Berolini observata est:

C. St., operarius, quinquaginta annos natus, tam firmæ, et, ut ita dicam, athleticæ erat constitutionis, ut nec ullo morbo laborans, nec tristem animi affectionem passus, multis miseris molestiisque in vita sua tolerandis par esset. Ad quartum usque diem Mensis Augusti antecedentis anni nullo morbo debilitatus erat. Consueverat tamen magnam quantitatem spiritus cerealis quotidie bibere, tali modo ad opera sua molesta se roborans. In domo humida, nimia hominum frequentia referta, habitabat, ac, paupertatis gratia, alimentis vilissimis et tenuissimis nutriebatur. Ex his causis, quibus accedebat aëris temperies, hac aestate valde calida, probabile videtur, heroem nostrum a morbo maculoso hæmorrhagico Werlhofii die supra dicto affectum fuisse. Magna macularum parvarum coerularum copia, magnitudine lentis vel pisi, in tota corporis superficie, præsertim autem in extremitatibus, subito animadvertentibus, quae speciem suggillationum parvarum sub cute referebant atque eidem superficiem quasi marmoratam impertiebant. Cetero, quin valetudine optima gaudebat, adpetitus ciborum ei non deerat et neque febri, neque doloribus capitis exercebatur. Die sequente exoriebantur vehementia sanguinis profluvia ex ore naribusque, atque maculae, similes petechiis, quae in nonnullis febribus observantur, tali modo confluebant atque angebantur, ut maculae coeruleae, per vices in colorem viridem transeuntes, magnitudine volæ manus, in extremitatibus apparerent,

quae speciem similem suggillationibus, e contusione allatis, prae se ferebant. Sanguis, qui semper ex ore naribusque fluebat, tenuissimus et valde solutus erat, atque refrigeratione facta, cruor eidem deerat. Non solum in cute externa, sed etiam in lingua, in palato molli gingivisque has maculas animadverti; epidermis denique in his locis formabat pustulas, plenas sanguinis, partim tenuissimi et soluti, partim coagulati, quae rumpebantur atque contentum evacuabant. Attamen non solum ex his pustulis, sed etiam e permultis partibus linguae, palati molli gingivarumque sanguis erumpebat. Maculae aegroti neutiquam dolores, sed solum pruritum excitabant. Incisione cuius in maculis facta, sanguinem coagulatum, in cute extravasatum, reperi. Morbo per octo dies morante, aegrotus paululum languescebat, musculi laxi et soluti reddebantur, ac dolores obtusi capitis aegrotum torquebant. Circulatio sanguinis erat tardior et languidior, quam in statu sanitatis perfectæ; sic quoque pulsus inveniebatur rarior et minor. Cum hoc tempore aegrotus meum auxilium imploraret, curationem illico suscepi. Causas morbi remotas, quantum potui, sustuli, aut fregi, aërem cubiculi depravatam renovavi et purgavi, aegroti alimenta dedi, e regno plantarum electa, quae erant etiam faciliâ concoctu, laetum denique aegroti animum conciliare, atque affectionem animi tristem removere studui. Simul etiam potione spiritus cerealis eum prohibui. Praescripsi decoctum Cort. Peravian., cui addita est satis magna Acid. sulphuric. dilut. quantitas. Totum corpus quater aut quinquies per diem aqua fontana frigida et aceto crudo lavari ac gargarisma ex infuso herb. Salviae, cui

mixtum erat acetum crudum, adhiberi jussi. Nimiae paupertatis causa, in qua aegrotus versabatur, non licuit mihi plura et magno pretio comparanda medicamenta praescribere, atque me his contentum esse oportuit. Atamen et haec medicamenta non erant sine effectū; namque quatuordecim diebus elapsis maculae commutaverunt colorem coeruleum cum rubro et flavo, haemorrhagiae sensim desierunt, vires aegroti celeriter auctae sunt, atque post sex hebdomades, maculis sine desquamatione evanescentibus, aegrotus sanitatem perfectam recuperavit et res suas rursum potuit obire.

IV.

J. K., puella tredecim annos nata, tenera corporis structura, quum ante annum ex incompleta hemiplegia consanisset, die XX Septembris anni 1825 iterum in medicam nosocomii nostri sectionem recepta est. Tribus ex hebdomadibus parvulae, subrotundae, nec punctiunculis pulicum dissimiles maculae, quarum sedes in cutis tela cellulosa, per totum corpus apparebant. — Pulsus irregularis, modo celerior, modo tardior, interdum intermittens. Corpore vehementius moto, maculae prurire coeperunt; cutis icterico, albuginea nullo colore infecta est. Cibum aegroti modice appetens, saporem amarum et in regione hepatis leniores, premendo auctos, dolores conquesta est. Alvus justo tempore quotidie deficiebatur, nullaue corporis ex parte sanguis profluxit. Aegre anhelosam aegroti animam duxit, facie pallida, genis labentibus et corporis unoquoque motu imbecilli et languido. Quod ad morbi hujus, merito pro morbo maculoso hae-

morrhagico Werlhofii habiti, causas adinet, non modo vilis crudusque, quem sumserat, cibus, sed demissum etiam atque humidum ejus domicilium ad paludosam fluvii ripam, praecipue, quae memorentur, dignae sunt.

Quoniam igitur, localibus haemorrhagiis absentibus, systematis vasorum debilitas ad altiorē nondum pervenerat gradum neque amplius, ob flavum cutis colorem, amarum saporem doloresque in regione hepatis obvios, dubia esset sedes morbi in abdomine, remediis resolventibus atque amaris, quae systema chylopoëticum excitarent, uti optimum videbatur:

Rec. Extr. Trifol. fibrin.

— Taraxac. aa ʒij

solve in Aq. simpl. ʒviii

Tinct. Rhei aquos. ʒβ

M. d. Omni bihorio unum cochlear cibarium sumendum.

Sequentibus diebus, quum dolores non modo in artubus, mediocres deprehenderentur, sed in regione etiam ventriculi atque hepatis augerentur, d. XIV. Sept., omissis amaris resolventibus, remedia resolventiaria frigerantia adhibita sunt:

Rec. Pulp. Tamarind. ʒj

Tart. tartarisat. ʒβ

Aq. commun. ʒviii

M. S. omni bihorio 1 cochlear cibarium sumendum.

Quibus cum aegroti uti pergeret, mox meliori valetudine maculisque minoribus gavisa est;

quamobrem nihil, nisi adstricta, quam ex biduo querebatur, alius ad mutanda medicamina nos impulit, ita, ut pro Tart. tartarisat., Natr. sulphuric. sequenti modo praescriberetur:

Rec. Natr. sulphuric.

Pulp. Tamarind. aa $\mathfrak{zj}$

Aq. commun. $\mathfrak{zvj}$

M. S. Omni bihorio 1 cochlear
cibarium sumendum.

Jam alvo, pulsi simillima, dejecta, die XVII. Sept. dolores in regione ventriculi atque hepatis imminuti sunt et, ut flavus cutis color abiit, ita maculae aliis locis minores factae sunt, aliis evanuerunt. Optimo jure igitur Natrum sulphur. omittendum et ad priores leviores resolventes sales transeundum erat:

Rec. Tart. tartarisat. $\mathfrak{zjij}$

Aq. destillat. $\mathfrak{zvj}$

M. S. Omni bihorio 1 cochl.
cib. sum.

Quum aegrota graviter in diaeta peccaret, bona ejus valetudo in pejorem rursus mutata est. Accedente enim leniori, quae e statu gastrico exoriebatur, febre, cutis flavum suum colorem recepit et maculae majori copia eruperunt. Quae quidem, remediis, supra memoratis, purgantibus resolventibusque usque ad initium mensis Octobris perpetuo adhibitis, sensim sensimque evanuerunt; quo facto, ad systema vasorum roborandum, Acido phosph. uti decrevimus. Dolores quidam,

die XI. Oct. in pectore obvii, ut Acidi phosph. loco sequentia praescriberemus, nos adduxerunt:

Rec. Sulph. aurat. antim. Gr β

Extr. Hyoscyam. Grj.

Sacchar. lact. $\mathfrak{D}\beta$.

M. f. pulv. D. tal dos. Nr. VI.

S. Quotidie ter 1 pulv. sumend.

Die XVI. Oct. tum pectoris atque abdominis dolores una cum maculis omnino evanescebant, tum ciborum appetitus alviq. dejectiones adeo naturae conveniebant, ut indicationi corporis affecti corroborandi tali modo satisfaceret:

Rec. Cort. Peruv. $\mathfrak{z}\beta$

Coq. ex

Aq. fontan. q. s. ad colat. $\mathfrak{z}\mathfrak{v}\mathfrak{ij}\mathfrak{j}$

Acid. phosphor. dilut. $\mathfrak{z}\mathfrak{j}\mathfrak{j}$

M. S. Omni bichorio 1 cochl.
cib. sumend.

Quo medicamento, cum aegrota uti pergeret, sensim sensimque ita ex morbo consanuit, ut die XXII. Oct. domum dimitteretur. —

.....

Aetiologia

De causis morbi maculosi haemorrhagici Werlhofii superiores scriptores inde ab omni tempore incerti erant ac dubii. Sententias fovebant quam maxime inter se discrepantes, nec unquam res ad liquidum est perducta. Quamvis vero nostra memoria priores opiniones prorsus fere sint rejectae et quasi oblitteratae, placitaque hodierna ab autoribus recentioribus unice celebrari invenias, non possumus tamen, quin moneamus, tam superiores, quam recentiores medicos in eo peccasse, quod nimis cupide modo hanc, modo illam sententiam magni facerent neque secum reputarent, morbum, de quo agimus, pro re nata, variis causis attribui posse. Quocirca causas morbi nostri, et ab antiquioribus et a recentioribus scriptoribus ita acceptas, ut nullis aliis locum relinquerent, commemorare atque docere mihi proposui, qua ratione utrorumque sententiae certis sub conditionibus sint probandae. In multis enim aliis morbis profecto intelligimus, unum

eundemque morbum, pro diversa rerum conditione, e causis diversissimis, imo saepe plane sibi oppositis, oriri posse; quod quidem curandi rationes, saepe omnino contrariae, quae crebro commendatae nec sine aegrotorum commodo adhibitae sunt, utique confirmant. Igitur, si res in aliis morbis isto modo se habet, cur non et in nostro concedatur, nescio, quum praeterea celeberrimorum medicorum experientia ac testimonio simus edocti, curandi methodos diversissimas et quam maxime sibi oppositas contra eum prospero cum eventu tentatas esse. Sed non solum curandi rationes contrariae, verum etiam symptomata, quoad indolem ac naturam plane diversa, in morbo nostro observata, fidem nobis faciunt, in conjectura minus positum, quam exploratissimum potius videri, diverso tempore ac diversis sub conditionibus diversas etiam morbo nostro subesse causas. Quodsi e. g. sanguinem diligentius intuemur, qui vel ex haemorrhagiis vel e venae-sectionibus praesto nobis est, perspicue tres in eodem affectiones observamus. Quibusdam in casibus, et quidem plurimis, valde est liquidus, dilutus et e rubro candicans, in aliis decompositioni putridae obnoxius esse videtur, haud raro denique status quidam inflammatorius in eoprehenditur, ita quidem, ut saepe crusta inflammatoria seu pleuritica efformetur. Si maculas contemplamur, nonnullis in casibus animadvertimus, eas colore e rubro candicante tinctas, tum vero, ut solet, parvas et arcte circumscriptas esse, nonnunquam autem fuscas magis, lividas, saepe etiam omnino nigras apparere, tum vero majori ambitu extensas; sugillationibus majoribus vel iis maculis similis conspici, quae in vero scor-

buto maritimo communiter extremitates inferiores occupant. Ad confirmandam sententiam nostram, denique etiam diversae corporis constitutiones sunt respiciendae; in quibus sine discrimine morbus noster locum habet; nam tam homines debiles, valetudinarii et cachectici quam validissimi, robustissimi et plethorici morbo nostro, sine sexus et aetatis discrimine, corripiuntur.

Quod vero varias de causis huius morbi opiniones attinet, jam in eis enumerandis versabor. Superiores scriptores semper decompositionem putridam humorum, dyscrasiae scorbuticae fere aequalem, statuebant; eos nimirum morbi nostri casus observatos commemorabant, ubi revera humorum decompositio putrida reperiretur easque tantummodo causas occasionales in medium proferrebant, quae huic putridae humorum decompositioni progenerandae idoneae eis viderentur. Jam ante Werlhofii aetatem morbus noster accurate est descriptus, sed plerumque non satis cognitus et pro alio habitus, nonnullique autores, v. c. Lister 69), inter haemorrhagiam petechialem ac verum scorbutum omnino non distinguentes, in posteriori morbo exponendo de hoc quoque disserere instituerunt. Licet Werlhofius 70) primum morbum nostrum definitius describeret et a scorbuto satis perspicue discerneret, et ille tamen statuebat, hanc putridam humorum decompositionem morbo macul. haemorrhag. W. causam esse subjiciendam; inter causas enim occasionales eas tantum affert, quibus putrida sanguinis decompositio progenatur, idem quoque morbum acidis

duntaxat atque remediis adstringentibus et roborantibus curavit. Inde a Werlhofio ad recentissima usque tempora haec de causis haemorrhoeae petechialis sententia sola praevalebat. Quin, nostro adeo tempore plurimi auctores huic opinioni adhaerent. Sic e. g. Consbruch 71) morbum nostrum peculiarem esse scorbuti formam eandemque curam postulare, affirmat. Ipse Cel. Hufeland 72) morbo macul. haemorrhag. W. dyscrasiam scorbuticam nunquam non causam subesse, existimat. Item Cel. Vogel 73) causam morbi nostri in quadam sanguinis dissolutione positam censet, neque tamen de hoc dissolutionis genere apertius loquitur certamque proponit sententiam.

Quoad nostram de hac causa occasionali opinionem, libenter equidem fateor, hanc putridam, dyscrasiae scorbuticae propemodum aequalem, sanguinis decompositionem multis in casibus probari posse, cui rei argumento inserviunt ii praesertim casus, ubi morbus macul. haemorrhag. W. acidis, iidem remediis adstringentibus ac roborantibus feliciter sanatus est. Credo tamen, hanc putridam sanguinis decompositionem post diuturniorem morbi moram, aut in aegrotis infirmis, cachecticis, aliis morbis, inprimis vero et quam saepissime ictero chronico debilitatis, occurrere, tum vero pro causa morbi nostri,

69) Lister l. c.
70) Werlhof l. c.

71) Consbruch Klinisches Taschenbuch für prakt. Aerzte, Vol. II. p. 241.
72) Hufeland System der prakt. Heilkunde. Vol. II. p. 221.
73) S. G. Vogel Handbuch der prakt. Arzneiwissenschaft, Vol. V. p. 210.

saltem longioris ejus morae, haberi posse. Nequaquam autem talem sanguinis decompositionem scorbuticam, tamquam semper morbi nostri initio obviam, concedere possumus, neque omnino in hominibus ceteroquin sanis, qui nunquam prius insigui quodam morbo laborarunt, qui pulso gaudent pleno ac forti, musculis validis, nec laxis nec languidis, sed functionibus suis obeundis paribus.

Quam maxime vero distincte decompositio illa scorbutica in altioribus gradibus stadiisque senioribus morbi nostri, praecipue autem et communiter in casibus, lethaliter decurrentibus, conspicitur. Huic sententiae praecidium est experientia Cel. Professoris Struve, quam in duabus morborum historiis, ab eo narratis, post longiorem moram morte tandem finem capientibus 74), aperte pronunciat. Idem in casu mortifero, quem secunda morbi historia, a me prolata, continet, descripsi, evenit.

Enimvero haec scorbutica sanguinis decompositio, quae, ut supra jam est dictum, in hominibus tantum cachecticis, vel morbo diutius durante ac praesentibus altioribus ejusdem gradibus, locum habet, probe distinguenda est a siquida illa et diluta sanguinis conditione, quae semper ex morbi initio per totum ejus decursum apprehenditur. Veruntamen, morbo longius protracto, in putridam humorum dissolutionem transire solet, quamvis sane casus nonnulli sint observati, ubi morbus, licet diutius perdurans, per intervalla semper rediret nec sanguinis con-

ditio liquida ac diluta in degenerationem putridam transiret. Ejusmodi casus exemplum in prima morbi historia, a nobis descripta, prostat. Nostra memoria putrida haec ac dyscrasiae scorbuticae aequiparanda sanguinis decompositio, qua haemorrhoeae petechialis causa, penitus propemodum est rejecta ejusque causa unica et exclusiva in gravioribus abdominis affectionibus quaesita. Etsi in scriptis aetate prioribus, pauci ejusmodi casus descripti inveniuntur, in quibus enarrandis quidam morbi macul. haemorrhag. W. cum abdominis affectionibus nexus significatur, magna tamen experimentorum et observationum recentiorum copia, nec non auspiciatiora curandi tentamina, quae, remotis his abdominis molestiis, brevi temporis spatio, morbum nostrum depellerent, majorem huic rei fidem conciliarunt atque pro ea aperte pugnant. Quae vero abdominis affectiones, morbum macul. haemorrh. W. quam saepissime progredientes, triplicis esse possunt generis:

1) Creberrime morbo nostro, saltem incipienti, gastrica quaedam affectio subesse videtur. Plerumque enim vel paulo antea, vel simul cum haemorrhoea petechiali prorumpente, sensus quidam languoris ac lassitudinis apparet. Lingua tum communiter est obducta, capitis dolor, nausea, alvus obstipata, ciborum appetitus diminutus, ut omnia paucis complectar, magna symptomatum caterva adest, quae affectionem gastricam perspicue indicet. Morbus tam diu perseverat, quam functio organorum digestionis turbatur, et modo serius modo ocius, prout gastrica illa passio tollitur, conquiescit. Cel. Plumbe

75) magnum affert ejusmodi casuum numerum, vel ab ipso observatorum, vel ex plurium aliorum medicorum anglicorum observationibus haustorum at consignatorum, ubi haemorrhoea petechialis, simul cum affectione gastrica, apparens, per totum illud tempus, quo digestionis organa turbata essent, permanebat, nec, nisi remota gastrica conditione, depellebatur. Similes observationes Cel. Prof. Struve instituit, quae et quarta nostra morbi historia confirmantur.

2) Secundum genus affectionum abdominalium, pro causis morbi nostri habitatum, sunt stagnationes in systemate venae portarum. Cel. Kreyssig primus fusius eas pertractavit (76), simulque descripsit, quomodo illae oriuntur et causam morbo nostro praebere possint. Ista videlicet stagnationes in systemate venae portarum ut in aliis venis, si eum audiamus, oriuntur partim e pressione, quam organa digestionis nimis repleta in venam portarum exercent, partim e sanguinis in hoc systemate nimia abundantia, qua vena portarum dilatatur atque plus justo extenditur, ita, ut refluxus et libera sanguinis circulatio impediatur. Inde vasorum cutaneorum fines, per se jam infirmi, vel magis debilitantur, sanguinis irruentis impetui non possunt resistere, isque ex iis transfluit. Ex mea vero sententia, venarum oscula sanguinem irruentem non satis celeriter excipere possunt, isque adeo ex ultimis arteriarum ramifi-

cationibus in cutem, extravasati instar, effunditur. Iis in locis, qui crassiore epidermide sunt obiecti, sanguis hoc impedimentum nequit superare ideoque in cutis telam cellularem effunditur, ibidem maculas formando, varias exprimentes formas, quae nunc petechiarum, nunc vibicum, nunc sugillationum specie sub adspectum veniunt. In iis locis vero, qui epidermide valde tenui ac subtili obducti sunt, qui sanguini irruenti non rite possunt resistere, sanguis emicans oculis cernitur et hoc modo haemorrhagia progignitur. Cel. Kreyssig existimat, haemorrhagias in nostro morbo nonnunquam tanquam conamen naturae criticum esse considerandas, quibus natura utatur, ut permulti sanguinis evacuatione liberamentum et aequabilitatem in systemate venae portarum restituat et hac ratione stagnationes in eodem tollat.

5) Affectionum abdominalium, quae hoc loco ceu causae morbi macul. haemorrhag. W. recenseri possunt, tertium genus hepatis est affectio. Quam frequentissime haec quidem cum morbo nostro conjuncta apparet, et eatenus momenti causalis instar est consideranda, quatenus simul cum haemorrhoea petechiali adest, quatenus haec porro, ingravescente malo hepatico, manifesto quoque in pejorem mutatur partem, tam diu denique moratur quam illud ipsum, et, sanato illo malo, simul evanescit. Hanc autem affectionem hepaticam saepissime cum nostro morbo consociatam esse, evincunt symptomata icterica, morbum macul. haemorrhag. W. creberrime comitentia. Quam saepissime epim in morbo macul. haemorrhag. W. colorem cutis flavum, ipsam adeo tunicam scleroticam oculorum flave tinctam conspici-

75) Plümbe über die Hautkrankheiten, aus dem Englischen übers.

76) Kreyssig System der prakt. Heilkunde. T. II. Leipzig 1819.

mus, secretiones saepe plus minusve eodem colore imbutae apparent, ac dolor in hypochondrio dextro peraccerbus sentitur, quacunque pressione auctus. Veram esse hanc nostram opinionem, observationes tum propriae, diligentius quidem institutae, tum medicorum atque auctorum probatissimorum, eidem sententiae addictorum, nobis persuadent. Sic etiam in quarta nostra morbi historia haemorrhoeam petechialem manifesto cum affectionibus ictericis prodeuntem videmus, et has morbi nostri causam continere patet. Plura ejusmodi exempla et Cel. Prof. Struve observavit necumque humanissime communicavit, quorum unum uberius descripsit 77), ubi tota cutis, ipsa adeo sclerotica colore flava multum tincta apparebat. Cum his et observationes quorundam medicorum Anglicorum 78) conveniunt.

Quod ad causam proximam morbi macul. haemorrhag. W. attinet, difficile omnino est hac in re certi aliquid et definiti pronunciare, cum quilibet propemodum medicus, quilibet auctor, aliam proposuerit. Sic Cel. Haase 79) statum paralyticum extremorum vasorum finium causam proximam putat, ex qua haemorrhagia oriatur. Plures auctores, inter eos e. g. Cel. Vogel 80) sanguinis dissolutionem et cutis quandam infirmitatem, alii, ut [Cel. Hufeland 81), cutis atoniam, cum dyscrasia scorbutica copulatam, pro tali ha-

bet. Acrell 82) eam in debilitata quadam arteriarum parvarum positam esse censet, quae debilitata eum ascendat gradum, ut arteriae sanguinem non amplius in venas transducere valeant. Raimann 83) denique affirmat, causam morbi nostri proximam infirmitate quadam et laxitate arteriarum et vasorum resorbentium, cum nimia sanguinis venositate conjuncta, contineri, cujus venositatis ratio in nimia carbonii abundantia quaerenda videatur, cum sanguis ob impeditam circulationem a carbonio non satis liberetur.

Ex nostra sententia, causam morbi nostri proximam duplici ratione considerari, et ita quidem constitui posse videtur:

1) Sive enim illa in universali systematis vasorum infirmitate, cum simul obvia sanguinis conditione diluta, dissoluta ac putrida versatur; atque hoc in morbi nostri casu, eum haemorrhoeae petechialis passivae nomine insigniendum esse putaverim.

2) sive causa proxima conditione sanguinis liquida ac diluta continetur, cui status erythemicus, interdum adeo sthenicus systematis vasorum accedit. Tum quidem status systematis vasorum vera activus locum habet ac sanguis eo facilius ramificationibus vasorum extremis secerni potest. Eis in casibus, ubi haec causa praevalet, morbus noster commode haemorrhoea petechialis activa potest appellari.

Quantae ad curandum morbum nostrum uti-

77) Rust Magazin etc. B. 3.

78) Plumbe l. c.

79) Haase l. c. B. I. p. 540.

80) S. G. Vogel. l. c. Vol. V. p. 210.

81) Hufeland System der prakt. Heilkunde. Vol. II. p. 221.

82) Acrell Dissert. de haemorrhoea etc. Upsal 1797.
83) Raimann Handbuch der spec. med. Pathologie und Therapie. Wien 1823. Vol. II. p. 93.

litis sit, si his duabus conditionibus primariis animus advertatur, facile est intellectu, cum repentes, duas has corporis affectiones, adeo sibi invicem oppositas, contrarias etiam curandi methodos requirere. Nam in causa proxima, primo loco memorata, infirmitatem omnino et inertiam, imo corruptionem humorum conspicimus, quae semper profecto invalesceret, nisi fortiter eidem resisteretur. Posteriori in casu vero, statum prorsus oppositum animadvertimus, actionem videlicet auctam, nimiam virium et humorum abundantiam, quibus natura liberari molitur.

Simul autem passio abdominalis saepius obvia, quae modo in gastrica molestia, modo in systematis venae portarum stagnationibus, modo, quod creberrime accidit, in quadam hepatis affectione cernitur, nequam est negligenda. Hac ex affectione abdominali igitur vel abnormis sanguinis temperatio prodit, qua ex parte sanguinis libera circulatio, tum vero etiam recta haemato-sis impeditur, vel istae conditiones cum statu quodam debilitatis universalis systematis vasorum ac diluto et putrido sanguinis tenore consociantur, vel etiam eo cum statu, in quo sanguis liquidus ac dilutus est, systema vasorum autem simul erethice incitatum, saepe adeo sthenicum deprehenditur. Quaeritur denique, num semper affectio abdominalis obvia sit, et an sanguinis decompositio nunquam non ex ea prodeat, qua in re potissimum differentia inter haemorrhocam peptechialem ac scorbutum sitam esse credi posset. Ad experientiam plurium medicorum anglicorum 84) et Cel. Professoris Struve provocans, affirmare

84) Plumbo l. c.

audeo, morbo nostro in ejus initio, pluribus utique in casibus, affectionem abdominalem subesse, cui sententiae etiam auspicate Anglorum per purgantia citationes favent. Quodsi repotes, quales quantasque partes organa abdominalia in haematosi sustineant, facili negotio intelligetur, turbatam organorum abdominalium functionem sanguinis decompositionem efficere posse.

De causis praedisponentibus auctores similiter adhuc sunt incerti ac dubii, atque hoc loco etiam opiniones quam maxime contrariae obtinent, quas quaelibet medicorum schola experientia et exemplis probare conatur. Nonnulli contendunt, praecipue homines debiles, cachecticos, qui antea jam morbis laborarunt et nimia irritabilitate ac sensibilitate sunt praediti, adeoque inprimis foeminas et infantes morbo nostro opportunos inveniri, viros contra plerumque ab eo esse immunes.

Sic Cel. Willan 85) inter 17 aegrotos, 9 foeminas, 6 infantes, quorum tres nondum primum aetatis annum attigerant, et duos tantum viros observavit. Alii vero credunt, viros potius, constitutione robustos, vitam inertem agentes, praesertim autem eos, qui victui luxurioso et nimio spiritus cerealis usui sunt dediti, ad eum esse praedispositos. Hanc posteriorem sententiam et Cel. Prof. Struve 86) aperte pronuntiat, atque inter tres casus illos, ab eo observatos, duos commemorat, ubi viri, qui crebro vini adusti usu delectabantur, morbo nostro laboraverint. Sic etiam in

85) Willan l. c. p. 348:

86) Rust l. c. B. 8,

quatuor morborum historis, a nobis narratis, tres viri et una solummodo femina hoc morbo affecti reperiuntur. Aliis morbis defunctis, haemorrhoea petechialis facile quoque oriri dicitur, ut post scarlatinam 87), rubeolas, febrem gastricam 88) et icterum 89). Interdum vero nulla ad eam opportunitas adesse videtur ac sine discrimine quemlibet sexum, quamcunque aetatem invadit, quandoque adeo homines omnino sanos, nunquam antea morbo quodam cotreptos.

Causis occasionalibus accensentur: atmosphaera corrupta, nimis humida vel calida, diaeta minus idonea ac tenuis, ciborum depravatorum, putridorum concoctuque difficiliorum usus; in universum quoque ciborum et potulentorum sufficientium inopia, eorundemque valde adipatorum vel irritantium nimia appetentia; praesertim autem vini adusti potatio, uti et intermissa corporis plethorici et robusti agitatio ac motus; pathemata et animi perturbationes deprimentes, porro Veneris intemperantia, denique mensium et haemorrhoidum suppressio. Huc etiam, secundum nonnullorum experientiam, pertinet usus saponis diu continuatus, nisi cum eo simul medicamenta amara consociantur. Aquam Laurocerasi eundem quoque effectum exserere, ajunt, postremo observatum est, quorundam serpentum morsu morbum macul. haem. W. prognerari 90). Magnum quoque diebus aestivis calorem multum

quidem ad progignendum morbum nostrum valere, ex eo intelligimus, quod haemorrhoea petechialis saepius aestate quam hieme observata est, et quibusdam aestatibus indolem adeo prodit endemicam. Cel. Arnemann 91) casum quendam narrat, ubi mulier quaedam quavis aestate hoc morbo tentaretur, qui crebro sine remediis adhibitis evanuit; durante lactatione morbus minor apparebat, ac menstruatio quidem non ita erat larga quam in perfecto sanitatis statu, semper tamen normali tempore adfuit. Memoratu autem dignum est, eundem medicum eodem mense in regionibus eeditioribus duos adhuc aegrotos isto morbo laborantes observasse, qui vero, ob vehementem ejus decursum, diem obierunt supremum. Nec minus Arnim 92) inter 20 aegrotos, 13 se vidisse adfirmat, qui aestate nostro morbo essent affecti.

91) Hufeland Biblioth. etc. T. XII. p. 344.

92) Arnim Diss. inaug. de purp. haemorrhag. Haale 1824 p. 8.

87) Havinga l. c.

88) Auserlesene Abhandlungen P. 4. p. 289.

89) Hufeland Journal etc. T. 10. St. 1.

90) Haase l. c. Vol. I. p. 538.

Prognosis.

Quod ad prognosin adinet, sic est instituenda; ut reputetur, num causae morbi nostri faciliiori vel difficiliori negotio removeri possint. Quo difficilius causae removeri queunt, eo peior est prognosis. Porro ad corporis aegroti constitutionem attendendum; quo debiliior ac magis cachecticus aegrotorum habitus, eo graviora sunt omina. Inde etiam in universum viris minus periculosus hic morbus habetur, quam feminis et infantibus. Denique diuturnior vel brevior morbi mora ad constituendam prognosin multum admodum confert. Nam ejus initio, ubi causa saepe levis ac remotu facilis subest, ut e. g. in pluribus casibus, ubiordes gastricae, vel leviores stagnationes in systemate venae portarum, vel affectio hepatica minus infesta obtinent, prognosin nunquam est adversa, si cura adhibeatur idonea. Si e contrario haec negligitur ac medicus viam ingreditur oppositam, ita ut morbi statim initio remediis utatur adstringentibus et roborantibus, conditio aegroti manifesto in

deterius mutatur; morbus protrahitur et sanguinis qualitas liquida ac diluta in putridam tandem, dyscrasiae scorbuticae propemodum aequalem, transit decompositionem; haemorrhagiae tum vehementiores cum difficultate inhibentur saepiusque redeunt; vires aegroti cito labefactantur, hoc modo vero sanatio morbi valde impeditur ac postremo, quod tamen non admodum frequenter fieri solet, vitae aegri periculum potest imminerè. Mala sunt praesagia, si morbus noster tales homines aggreditur, qui brevi antea aliis morbis valde sint debilitati, ut e. g. si scarlatinam consequitur 93).

Vel peior prognosin locum habet, si morbus macul. haem. W. cum aliis morbis conjunctus apparet; complicatio praesertim cum variolis magni aegrotis vitae discrimen minari videtur, cum tali casu, Wichmanno 94) testante, quarto vel quinto die decedere soleant. Nec minus adversa est, ubi morbus cum stagnationibus chronicis in systemate venae portarum et affectionibus hepatis chronicis consociatur. Pessimam vero prognosin asinit complicatio cum apoplexia sanguinea; jam coplclamaturn tunc est vitaeque servandae nulla spes reliqua 95).

Temporis spatium, quo morbus noster absolvitur, admodum est diversum. Communiter haemorrhoea petechialis aliquot hebdomadam intervallo ad finem perducitur solet. Saepè vero per

93) Krukenberg Annalen der ambul. Klinik zu Halle. Vol. I. p. 359.

94) Wichmann Ideen zur Diagnostik T. I. p. 104.

95) Rust Magazin etc. B. 8. p. 54.

plures menses, imo annos perseverat, quod quidem experientia pluries comprobavit 96 et 97); talem etiam casum in prima nostra morbi historia commemoravimus. Quodsi aegroti eodem diu conflictati sunt, auguria eo fiunt infausta, quod facile in eundem recidunt.

-
- 96) Batemann praktische Darstellung der Hautkrankheiten nach R. Willans System p. 181.
 97) Rust l. c. p. 46 bis 55.

Curandi ratio.

Ut in exponendis morbi nostri causis superiores ac recentiores auctores magnopere inter se discreparunt, sic etiam in constituenda curandi methodo differunt. Et hoc in argumento duae curandi rationes, porsus contrariae, a partibus sibi oppositis commendatae et ab earum assectis, conditionem morbi primariam non respicientibus, temere semper sunt observatae. Cum vero intellexerimus, pro re nata causas ejus plane diversas esse posse, imo saepe quam maxime sibi oppositas; nec unam nec alteram curandi rationem, a scriptoribus commendatam, in quovis casu occurrente observandam censebimus, sed eam nunquam non eligemus, quae unicuique morbi conditioni praesenti quam accommodatissima videtur.

His praemissis, indicationes generales in curando morbo macul. haem. W. sequenti modo constituendas esse duxerim:

1) Ut causae occasionales et in universum omnia nocitura vel, removeantur, vel si hoc fieri non potest, saltem mitigentur ac diminuantur, evitandum nobis est.

2) Conditiō primaria seu causa morbi nostri proxima accurate semper est respicienda atque opera danda, ut haec tollatur eique rei perficiendae remedia accommodatissima praecipiantur.

3) Symptomatibus imprimis vehementibus vitaeque aegroti periculum minantibus animus est advertendus, eaque vel removenda, vel saltem sunt levanda et, ne aegrotō noxam afferant, curandum. Denique

4) Dieta idonea imperanda.

His quatuor indicationibus sic constitutis, jam ad singulas uberius exponendas nos convertimus simulque ostendemus, quo modo et quibus remediis, secundum principia nostra, curatio sit instituenda.

Ad 1) Prima indicatio tam diversa apparet, quam ipsae morbi nostri causae occasionales. Causa occasionalis magni quidem momenti aër est corruptus, quem purgare vel cum puro ac salubri commutare jubere medico incumbit; quod si nimis est calidus, eum refrigerare studeat; providendum ei porro, ut, si aegrotus in regione quadam humida ac paludosa vitam degat, vel domum humidam habitet, in aliam regionem vel domum transportetur. Ab usu ciborum crudorum, putridorum, vel concocti difficiliorum, aeger omnino prohibeatur. Nulla quidem ciborum et potuum sufficientium inopia premi debet, sed non minus abstinendum ei est ab usu ciborum ac potulentorum valde adipatorum et irritantium, praecipue vero a spiritu cereali; in plethorica vero

ac robusta corporis constitutione, assiduus, si aegrotus id adhuc sustinet, corporis agitationibus, tempestate opportuna atque serena instituendis, opus est. Pathemata et animi affectus deprimentes evitentur, animus vero laetus atque alacer in eo excitetur; simul quaecunque Veneris voluptas, modum excedens, severa lege ei est interdicenda. Si denique, quod haud raro accidit, menstruatio vel haemorrhoides suppressae haemorrhoeae petechiali occasionem praebent, ad fluidam conditionem sunt redigendae.

Ad. 2) Quoad secundam indicationem, cum duplex causa proxima diverso tempore diversisque sub conditionibus morbo nostro subsit, pro rei ratione, duplici etiam modo curandi consilium est ineundum.

Superiores auctores, ipsi adeo recentiores haemorrhoeam petechialem acidis duntaxat mineralibus remediisque adstringentibus ac roborantibus curare conantur, in ea versantes opinione, quod morbus putrida semper, dyscrasiae scorbuticae aequiparanda, sanguinis decompositione contineatur. Haec vero, cum raro, ut supra jam memoravimus, in morbi primordiis locum habeat, sed potius morbo jam diutius morante, vel in hominibus infirmis, cachecticis aliisque morbis jam debilitatis, e conditione sanguinis liquida ac diluta sensim prodeat et excolatur: clarissime patet, hanc curandi rationem certis omnino limitibus esse circumscribendam, eamque nocentem adeo fieri posse, quod et experientia confirmatur.

Diligenter igitur nobis est explorandum, num putrida haec ac dyscrasiae scorbuticae fere aequalis sanguinis dissolutio, vel constitutio cor-

paris diebilis et cachectica, re vera adsint. Quodsi ita res se habet, acida mineralia, uti et remedia adstringentia ac roborantia, quam commodissime adhibentur. Remedium huius generis efficacissimum cortex^x Peruvianus, acidis mineralibus vel alumini nuptus, utique esse videtur; interdum tamen et quae in hunc locum substituantur ad sanationem adducendam sufficiunt. Neque tamen ad atoniam ventriculi, omni tempore praevalentem, non est attendendum, ideoque illa remedia sub formis sunt adhibenda, quae hunc, quantum fieri potest, parum afficiunt. Huc pertinent etiam extracta amara sincera et remedia aromatico-amara. Celeberrimus Haase 98), si magna infirmitas et laxitas organorum universalis observantur, insuper remedia aethereo-oleosa, olea sincera aetherea, omnia aromata, tam indigena quam extera, Camphoram, itidem omnes plantas, Camphorum continentes, commendat; quod, ex nostra quidem sententia, non sine exceptione est accipiendum, cum haec remedia, a celeberrimo Haase celebrata, nimium calorem excitent ac facile haemorrhagias provocent. Attamen remedia incitantia volatilia, nominatim Spiritus dulcificati et Naphthae, ibi indicata esse possunt, ubi, ob haemorrhagias, vires exhaerentes, vita exingui videtur, nunquam autem, ni fallor, Camphora. Idem scriptor simul contendit, haec remedia vino vetusto Rhenano vel Hungarico, item Burgundico ac Madeirensi esse adjuvanda.

98) Haase, l. c. Vol. I. p. 538.

Nec minori efficacitate pollent remedia quaedam extrinsecus adhibita. Magnae utilitatis sunt balnea frigida, praesertim in fluviiis, uti et perfusiones frigidae. Cui sententiae experimenta tum celeberrimi Doctoris Harder 99), tum celebr. Prf. Struve, mecum communicata, mea ipsius experientia denique patrocinantur, uti ex prima et tertia morbi historia, a me memoriae prodita, intelligitur. Remediis externis porro adnumeratur totius corporis lotio cum remediis spirituosiss et vinis aromaticis, vel cum aceto, aqua frigida temperato. Celeb. Haase 100) affirmat, in vehementioribus morbi gradibus totum corpus pannis laneis, Camphorae fumo impletis, magno cum aegrotorum commodo involvi. Haud mediocre auxilium praestant quoque balnea ex herbarum aromatico-amazarum decoctis parata, denique versus finem curae et balnea frigida Martialia praecipi possunt.

Recentissima memoria medici Anglici pluresque Germanici solis cathartici ac sanguinis de tractionibus haemorrhoeam petechialem optimo quidem curantur successu, cum, uti supra jam dictum, plerumque nimiam sanguinis abundantiam et inflammationem ejus conditionem, vel saepius adhuc affectiones abdominales, morbo nostro causas subesse, censeant. — Cel. Plumbe 101) tredecim morborum nobis exhibet historias, quarum summa haec est: una tantummodo aegrotata, solis venae sectionibus

99) Peterburger vermischte Abhandlungen etc. Sammlung 3. 1825. p. 153.

100) Haase, l. c.

101) Plumbe, l. c. p. 86.

repetitis sanata est; inter undecim aegrotos, quibus curandis venae sectiones cum catharticiis, e Calomelane et Jalappa paratis, conjunctae, adhibebantur, octo brevi tempore consanuerunt, ac tres dumtaxat aegroti, infirmiori corporis constitutione afflicti, perierunt; unicus vero casus memoratur, ubi aegrotus, tonica tantum et victum, alendo aptum, accipiens, mortis poenam luit. Dr. Harder 102) quoque casum quendam refert, in quo morbum macul. haemorrh. W. septem dierum spatio applicatis hirudinibus, remediis refrigerantibus, catharticiis ac frigidis perfusionibus sanabat. Celeberrimus etiam Prf. Struve plures casus in promptu habet, ubi brevi tempore salibus catharticiis refrigerantibus, siue solis siue cum balneis frigidis in fluvio consociatis, aegrotorum sanitatem restituit, qua de re quarta morbi historia, a nobis relata, exemplum quoddam continet. Quocirca conditionibus aemorrhoeae petichialis primariis, plurimis in casibus obviis, animus est advertendus et, prout illae inveniuntur, curandi consilium capiendum. Multis enim in casibus, praesertim in hominibus, forti ac robusta corpora constitutione praeditis et antea continuo sanis, ut supra, primam morbi causam tractantes, memoravimus, liquidam ac dissolutam sanguinis rationem observamus, cui status erethicus, interdum adeo sthenicus accedit; perspicue hic vasorum systematis aucta actio elucet. Talibus in casibus venae sectiones, modo solae, modo catharticiis debilitantibus junctae, conve-

nientissimae sunt egregiumque usum praestant; quod etiam e casibus patet, a Plumbe 103) ut et a Dr. Harder 104) narratis.

Rebus ita comparatis igitur, heroica haec remedia ac debilitantia morbi initio neutiquam sunt metuenda et confidenter in iis adhibendis pergi potest, donec alium morbus characterem adoptaverit.

Aliis et quidem plurimis in casibus nobis, cum plures observatores, iidemque accuratissima diligentia praestantes, statuerunt, morbum nostrum cum gravibus abdominis molestiis consociatum apparere, hasque ad haemorrhoeam petichialem prognerandam multum conferre. Quae molestiae autem, uti jam dictum vel, in gastricis tantum affectionibus, quod quidem creberrime occurrere videtur, vel in stagnationibus venae portarum, vel in malo hepatico positae sunt. His conditionibus remotis, mox prosperum curae eventum sperare licebit. Quantum igitur ad affectiones gastricas, eas facile siue catharticiis siue emeticis removemus, prout sordes vel infra vel supra colliguntur; attamen in universum cathartica praeferenda sunt, quoniam emetica facile congestiones in vasis cutaneis excitare atque etiam vi sua concutiente haemorrhagias possunt adaugere. Quoad stagnationes in vena portarum et affectiones hepaticas, illas quam saepissime provocantes, equidem credo, et has conditiones primarias, cum iis autem simul morbum nostrum catharticiis repetitis, statim in ipsis morbi primordiis porrectis, remo-

102) Peterburger Abhandlungen etc. Sammlung 3. 1825. p. 153.

103) Plumbe, l. c.

104) Peterburger Abhandlungen etc.

veri dictaque remedia tanquam sola idonea adhiberi posse. Si autem quaeritur, quatenam potissimum cathartica sint eligenda, Sales laxantes miores refrigerantes, e. gr. kali tartaricum ac Sal mirabile Glb. plurimis in casibus purgantibus fortioribus drasticis esse anteponendos, existimo, cum illa eis virtus insit, ut non tam facile debilitatem universalem nec totius corporis afferant, nec inprimis ventriculi prognerent, quam purgantia drastica. Calomelas, experientia medicorum Anglicorum teste, quam maximae in morbo nostro est utilitatis, neque id difficile est explicatu, cum creberrime malo quodam hepatico contineatur, contra quod Calomelas, per plurima experimenta seu remedium efficacissimum ac valentissimum probatum atque semper adhuc, haud quidem raro, adhibitum est. Neque tamen ejus usum nimis diu continuare licet, quia facile dyscrasiam scorbuticam progignere potest.

Hanc vero per cathartica repetita curationem saepius quidem medicamenta, stomacho firmando idonea, excipere juberem, cum ventriculus semper plus minusve cathartorum usu debilitetur, eisque adeo vi morbi redeunt ansa praebeatur.

Postremo inter remedia, recentiori tempore adversus morbum macul. haem. W. commendata, Oleum Terebinthinae mihi est commemorandum. Dr. Whitlock, Nicholl 105) magnis hujus remedii dosibus (quotidie enim VI ad X drachmas propinabat), virum 47 annorum ac

puellam 12 annos natam, brevi temporis spatio sanabat, in quibus tamen morbus noster non simplex, sed cum aliis morbis complicatus apparebat. Dr. Carter 106) quoque narrat, se aegrotum quendam, haemorrhoea petechiali laborantem, Oleo Nerebinthinae sanasse. Cum hucusque pauca tantummodo experimenta, efficacitatem hujus remedii contra morbum nostrum comprobantia, praesto sint, nec nostri est, quale ei statuendum sit pretium, in utramque partem audacius pronuntiare.

Ad 3) Quantum ad tertiam indicationem, hic inprimis haemorrhagiae vehementes vitaeque periculum minitantes, uti et animi deliquia, iisdem effecta, respicienda sunt. Quod posteriore curam attinet, Lectores ad praecepta generalia, in disciplina therapeutica praescripta, quae in eis tractandis sequi debemus, relego. Haemorrhagiae periculosae ex parte jam saepius cura illa interna morbi, a nobis commendata, inhibentur; interdum vero haec iis sistendis non sufficit, atque tum ea remediis externis sequentibus erit adjuvanda. Communiter haemorrhagiae ex ore ac naso proveniunt; contra has gargarismata adstringentia et injectiones ordinamus. Praecipue huic fini inserviunt decocta vel infusa plantarum adstringentium, acidis mineralibus, praesertim acido muriatico, nupta, uti et cum Alumine vel Gummi Kino conjuncta. Quodsi haec aliaque remedia nihil proficiunt, jam admovenda sunt locis, sanguinem fundentibus, penicilla (Tampons), fluidis adstrin-

105) Forieps Natizen aus dem Gebiete der Natur und Heilkunde, Vol. 1. No. 11. Octbr. 1825. p. 174.

106) Medicinisch chirurgische Zeitung B. 3. p. 199, Innsbruck 1825.

gentibus immersa vel pulveribus stypticis conspersa.

Ad 4) Quarta indicatio, ut diaeta idonea praecipiat, postulat. Uti jam in primae indicationis expositione commemoravimus, cibi praescribendi nutrientes, concoctu faciles, e regno vegetabili potius quam animali electa. Praecipue hic convenit fructuum subacidorum usus, potio quoque debet esse subacida. Simul in seriori morbi decursu, si jam adest debilitas, paulum etiam vini Bhenani potest imperari. Aegrum in aëre sicco, puro ac frigido magis quam calido morari, et si huic rei sustinendae par est, sub dio modico corporis motu exerceri oportet.

THESES DEFENDENDAE.

1. Nulla adhaesio praeternaturalis sine inflammatione praegressa.
2. Hominem naturaliter ad morbos dispositum esse dico.
3. Dantur etiam morbi salutes.
4. Fetus maturus in utero materno tanquam corpus alienum aestimari meretur.
5. Sanguini vita inest.
6. Una cum semine vitae, fœtui simul semen motus datur.

7. *Hydrops semper passio est secundaria.*
  8. *Cerebrum ad vitam non absolute necessarium.*
-